

VÁLTOZÓ ÁLLAMI ÉS ÖNKORMÁNYZATI SZEREPEK EGY VÁLTOZÓ VILÁGBAN – VÁLSÁGOK ÉS AZ ÁLLAM RÉGI-ÚJ SZEREPEI MRTT XX. VÁNDORGYŰLÉS

Hoffman István

egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és
Jogtudományi Kar, Közigazgatási Jogi Tanszék
tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet

hoffman.istvan@ajk.elte.hu

Az előadás módszertana

MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

Módszerek

- Tér és az állam szerepe és annak leírásai
- Jelen előadásom elsődleges módszertana: **intézményi**
- Elsődlegesen: jogtudományi, de kapcsolódóan közgazdaságtani és közpolitikai elemzések

Centralizáció, decentralizáció, koncentráció

A TÉR ÉS AZ ÁLLAM – ELVI KÉRDÉSEK ÉS MEGKÖZELÍTÉSEK

Közigazgatás és tér – elvek és megközelítések

Tér és az állam (közigazgatás)

Alrendszerek közötti vertikális

Alrendszereken belüli vertikális

Centralizáció

Decentralizáció

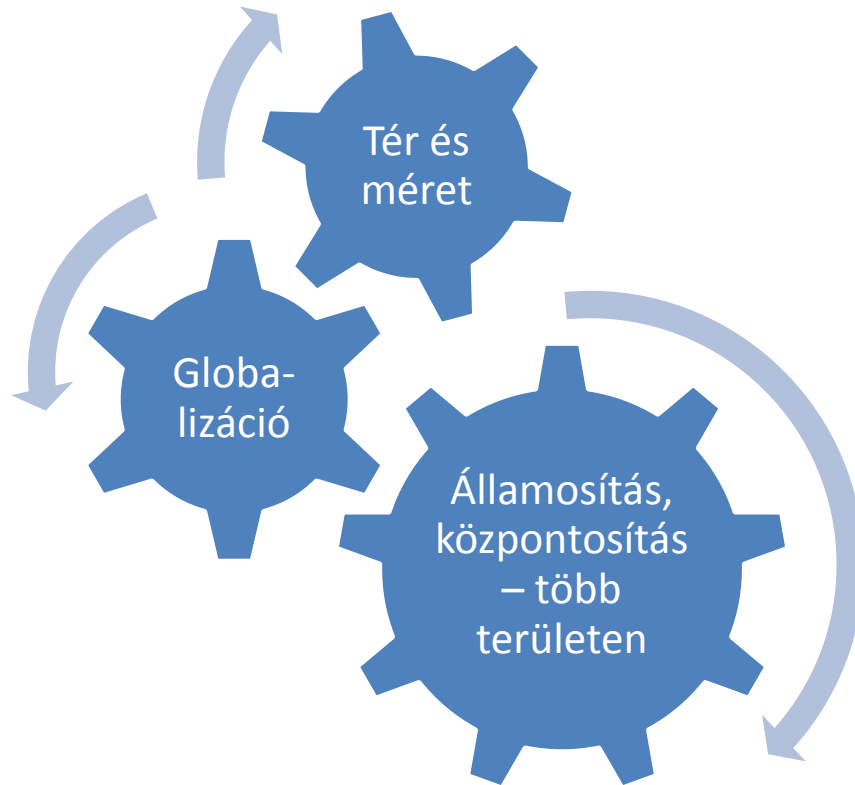
Koncentráció
(mind államig.,
mind önk. ig.)

Dekoncentráció
(államigazgatási
alrendszer)

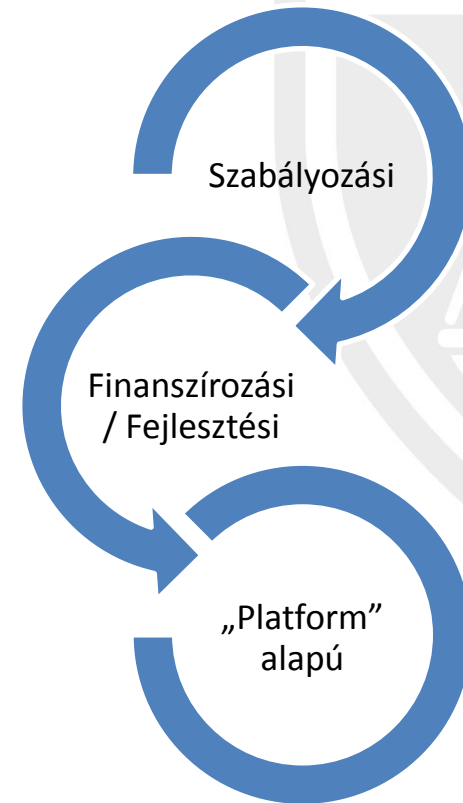

Centralizáció, mint vertikális elv – a globalizáció és annak hatásai

„Hagyományos”
centralizáció

„Lopakodó” centralizáció

Decentralizáció és annak kihívásai

Valódi decentralizáció
és annak korlátai

Cinikus decentralizáció,
a decentralizált
egységek, mint
„szemetesvödörök”

Koncentráció és dekoncentráció

Koncentráció

- Államigazgatáson belül: általában centralizációhoz kapcsolódik
- Elsődlegesen: **önkormányzati tér és mérték rendszerében:**
 - *Regionális egységek (pl. Franciaországok)*
 - *Települési, településközi szint: társulások*
 - *Sajátos megoldások: pl. különleges gazdasági övezet*

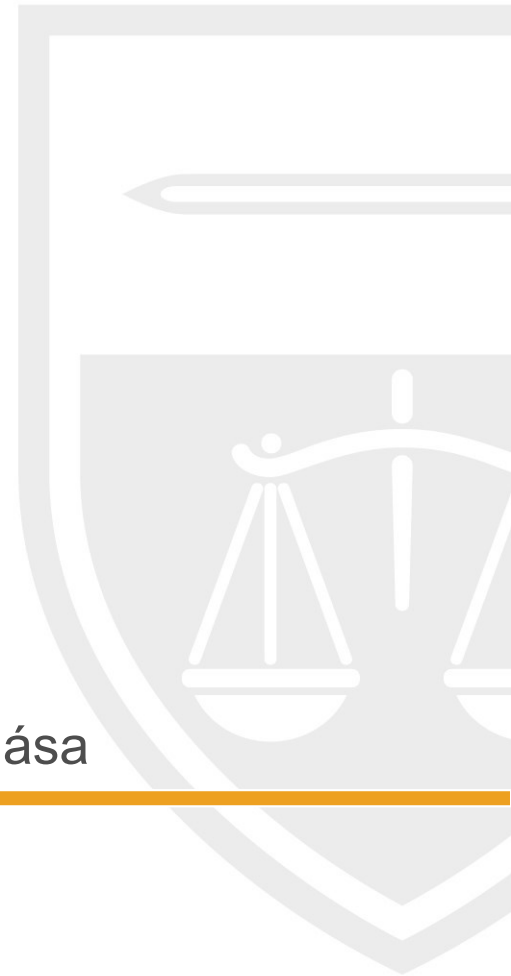
Dekonzentráció

- Államigazgatáson belül: gyakran szintén a centralizációhoz kötődik: túlzott centralizáció „oldása” (pl. KLIK helyett KK és tankerületek)
- Önkormányzat: önkormányzati egységek koncentráltóságának csökkentése

A tér és az állam hagyományos szerepeinek átalakulása

VÁLSÁGOK ÉS ÁLLAMI SZEREPEK

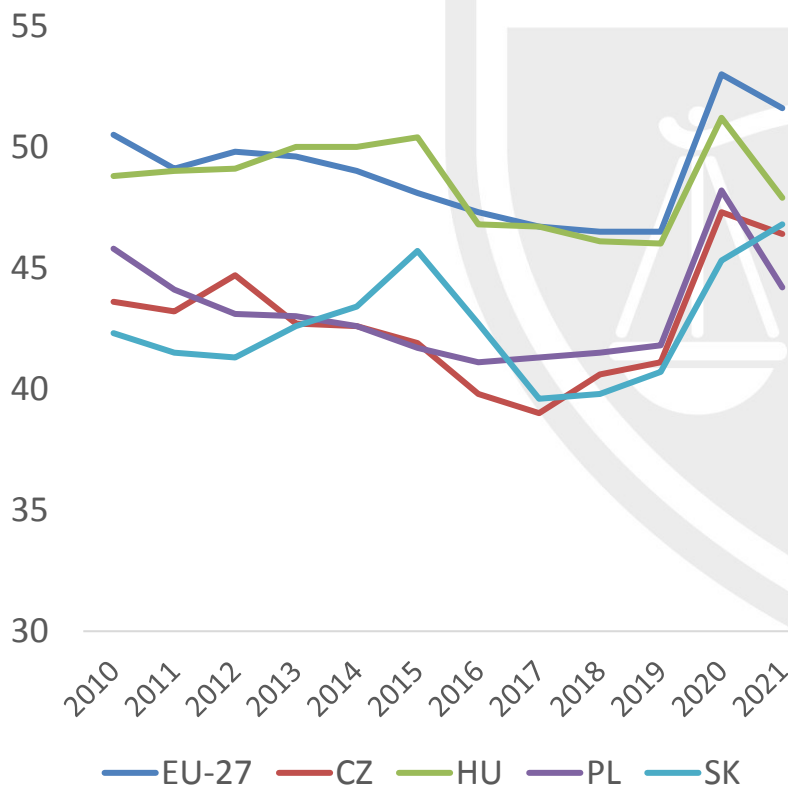

Válságok és centralizáció (1)

Válság, mint a centralizáció „motorja”

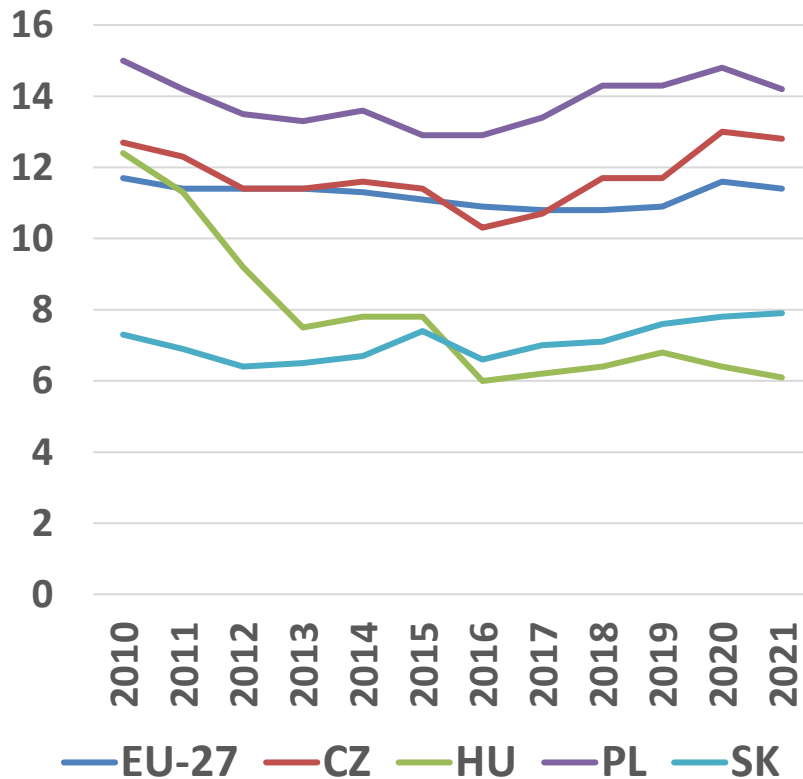
- Válság, mint centralizációs motor → „gerjesztett állapot”
- Válságok után: centralizáció enyhülése, illetve a decentralizáció, mint rugalmasabb szolgáltatásszervezés (relaxáció?)

Kormányzati kiadások (EU-27 és V4), GDP %-ában, 2010-2021 (Eurostat COFOG)

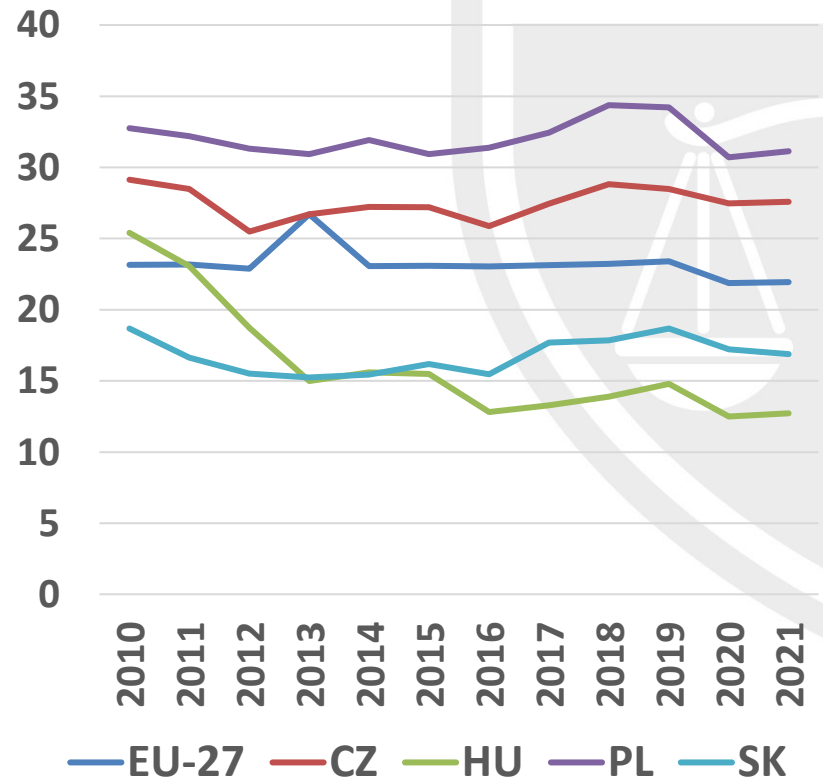

Válság és centralizáció (2)

Önkormányzati kiadások a GDP arányában (2010-2021) (Eurostat COFOG)

Önkormányzati kiadások a kormányzati kiadások %-ában (2010-2021) (Eurostat COFOG)

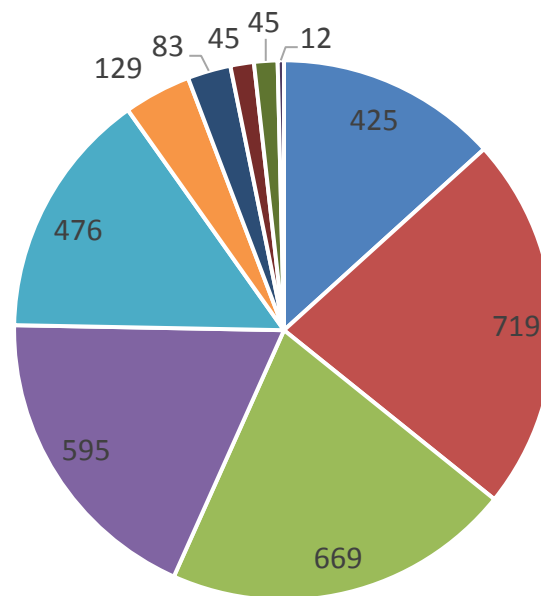
Tér és központosítás Magyarországon – válságok között

A DECENTRALIZÁCIÓ „APÁLYA” MAGYARORSZÁGON

Kiindulópont: 1990 után töredezett önkormányzati rendszer

Települési önkormányzatok (a fővárosi kerületeket is külön számítva) népessége 2021-ben

■ 0-199 fő ■ 200-499 fő ■ 500-999 fő ■ 1000-1999 fő ■ 2000-4999 fő
■ 5000-9999 fő ■ 10000-19999 fő ■ 20000-49999 fő ■ 50000-99999 fő ■ 100000 fő felett

Kihívások

- Töredezett rendszer
- Eltérő településszerkezet az ország különböző egységeiben
 - Kistérségi rendszer kihívásai
- Eltérő települési teherbíró képesség

Centralizációs, koncentrációs tendenciák 1990 óta

1990-2010:
szabályozási /
finanszírozási
centralizáció és
koncentráció

2010 után:
igazgatási
centralizáció és
folytatódó
koncentráció
(önk. hivatali
szervezet)

2010-es évek
vége:
„platform-
centralizáció”

Decentralizációs reform utáni „kijózanodás”

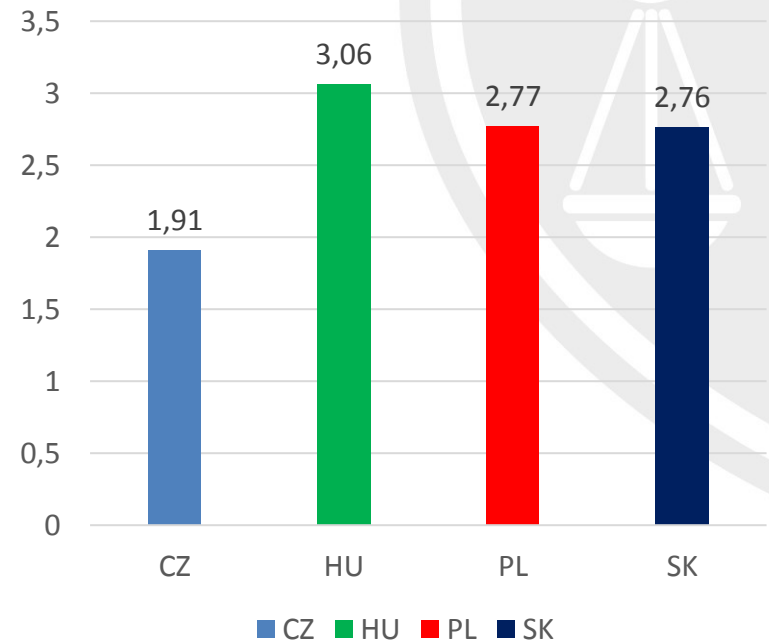
- 1990: erősen decentralizált rendszer, DE
 - finanszírozás erősen centralizált → Bokros-csomag tovább erősíti
 - szabályozási centralizáció: humán közszolgáltatások szolgáltatási standardjai
- Mérethatékonysági problémák
 - Koncentráció:
 - igazgatási (körzetközpontok)
 - önkéntes társulások ösztönzése (legerőteljesebben: kistérségek)

Fejlesztési centralizáció (1)

- Más európai államok
 - Forrásokat fogadó államok: centralizált rendszer (forrás csökkenése: decentralizáció → Írország, Portugália)
 - Válság miatti recentralizációs tendenciák (olasz reformok és RRF)
- Magyarország
 - 1990-as évek végétől: folyamatosan növekvő uniós források (2000 után előcsatlakozás, 2004: uniós fejlesztés)
 - Már 1990-től, de különösen 2000-től centralizált fejlesztéspolitikai rendszer:
 - uniós források szerepe
 - nagyvárosok sajátosságai
 - Önkormányzati egységek fejlesztéspolitikai feladatai és forrásai erősen korlátozottak

ESB alapok aránya (2014-2020) a 2014-2020-as átlagos éves GDP-hez képest a V4 államokban (%)

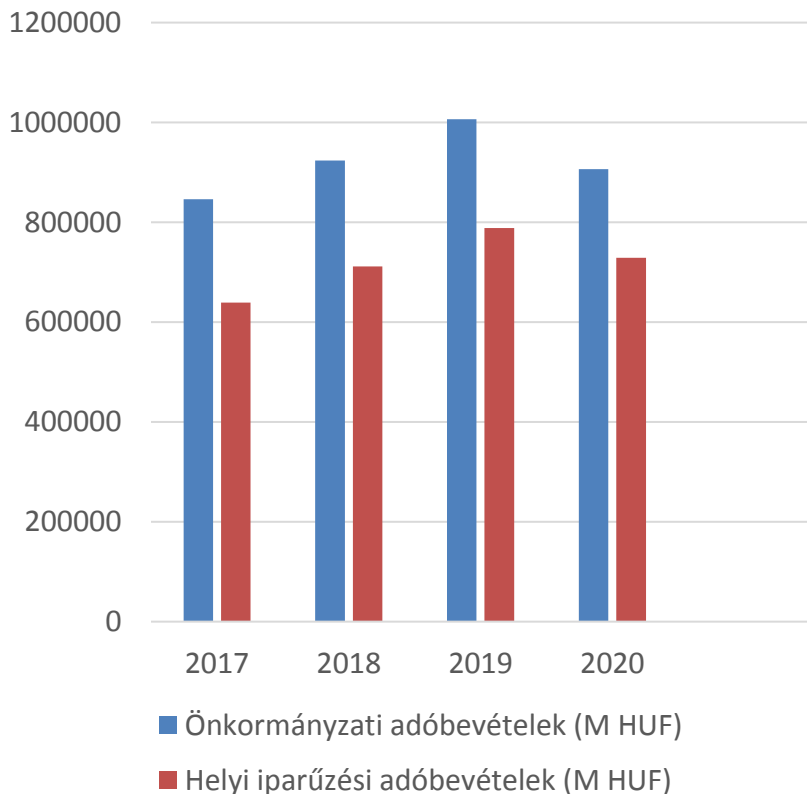
Fejlesztési centralizáció (2)

- Önkormányzati fejlesztéspolitika: fakultatív feladatként
- 2012/13 óta egyértelmű szabály: fakultatív feladatok csak saját forrásból (vagy központi költségvetési célzott támogatásból)
- Nagyobb adóbevételekkel rendelkező nagyvárosok: korlátozott lehetőség az önálló fejlesztéspolitikára
- Városokban: még megjelenik, községekben: helyi közösség szervezésével, források nélkül

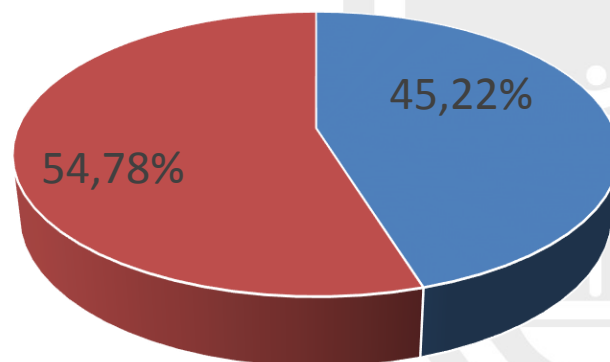

Az adóbevételek centralizációja és a fejlesztési tér változásai

Helyi adóbevételek és helyi iparüzési adóbevételek (ksh.hu)

A 9 100 000 főnél népesebb település kiadásai az összes településhez képest

■ 9 largest municipalities (including the districts of Budapest)

Kitekintés: európai szint jelentőségének növekedése a fejlesztéspolitikában

- 2014-2020: partnerségi megállapodásra alapozott, uniós tagállamokra építő fejlesztéspolitika
- 2020/22: RRF: erőteljesebb uniós kontroll, egyidejűleg nemzeti szinten sok esetben centralizáció
- 2021-2027: uniós szint további erősödése
 - különösen: kondicionalitási szabályok

Az „államosítás kora” Magyarországon

- Alaptörvény elfogadása
 - Önkormányzati „alapjogok” helyett hatásköri csoportok
 - Önkormányzati tulajdon újraértelmezése
- „Államosítás”
 - 2012: megyei önkormányzati közszolgáltatások → megye átalakuló szerepe (ld. Pálné Kovács Ilona professzor asszony előadását)
 - 2012-2014 egészségügyi szakellátás (kivételekkel)
 - 2012-2015 szociális szakosított ellátások és segélyezés egy jelentős része
 - 2012-2016 köznevelés
 - 2012 – 2016 önkormányzati fejlesztéspolitika (változó elemekkel)
 - 2012 – önkormányzatok és szerveik igazgatási feladatai
- Koncentráció:
 - Hivatali szervezet
 - Különleges gazdasági övezet (és annak kihívásai)

„Platform” centralizáció: egy sajátos, új tér

- Elmúlt évtized: IKT technológiák, MI „forradalma”
- Platformok: nemcsak a versenyszférában, a közszolgáltatásokban is
- „Okos városok”
- Adatok: általában központosított kezelés, központi „platformok” → adatokhoz hozzáférés szabályozása egyben befolyásolás → sajátos, új, centralizáció (központosított digitális tér)

COVID-19 és annak hatásai

Centralizáció

- Bevételek (ld. korábbi dia)
- Szolgáltatás-szervezés
- Fejlesztési kérdések

Decentralizáció

Önkormányzat,
mint
„szemetesvödör”
(?)

Válságok nyomán: központosított tér

ZÁRÓ GONDOLATOK

Záró gondolatok

- Válságok: centralizáció motorjai, egyben innovációs kihívások
- Elmúlt időszak: Magyarországon a válságok közötti időszakban is centralizáció
- Állam továbbra is kiemelt szerepe a gazdaságban
- Közigazgatási centralizáció erősödése
- Centralizáció kihívásai

Köszönöm megtisztelő
figyelmüket!

hoffman.istvan@ajk.elte.hu

